

[พรณรงค์ , สันทัด , วิทยากร , พนา หน้า 60-72]

แนวคิด นโยบาย และแนวโน้มการบริหารจัดการสถานีโทรทัศน์ ชุมชนในประเทศไทย

Concept Policy and Trend in the Management of Community Television Stations in Thailand

พรณรงค์ พงษ์กลาง* สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

สันทัด ทองรินทร์** สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

วิทยากร ท่อแก้ว*** สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พนา ทองมีอาคม**** สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Pornnaron Pongklang. School of Communication Arts.

Sukhothai Thammathirat Open University

Suntad Thongrin. School of Communication Arts. Sukhothai Thammathirat Open University

Vittaya Thokaew. School of Communication Arts. Sukhothai Thammathirat Open University

Pana Thongmiarkom. School of Communication Arts. Sukhothai Thammathirat Open University

Email : sharkynook@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สถานการณ์ของโทรทัศน์ชุมชนในปัจจุบัน 2) ความรู้ความเข้าใจและความต้องการของชุมชน 3) แนวคิดของโทรทัศน์ชุมชน 4) นโยบายและมาตรการสนับสนุนของโทรทัศน์ชุมชน 5) แนวโน้มการบริหารจัดการสถานีโทรทัศน์ชุมชน และ 6) ปัจจัยความสำเร็จของสถานีโทรทัศน์ชุมชนในประเทศไทย จากโครงการพัฒนาด้านแบบสถานีโทรทัศน์ในระบบดิจิทัล ประเภทบริการชุมชน จำนวนทั้งหมด 3 โครงการ คือ โครงการโทรทัศน์ชุมชนพะเยาทีวีชุมชน จังหวัดพะเยา โครงการโทรทัศน์ชุมชนจังหวัดอุบลราชธานี และโครงการโทรทัศน์ชุมชนอันดามันมั่นคง จังหวัดกระบี่ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้เทคนิคเดลฟายและการสำรวจ โดยการวิจัยด้วยเทคนิคเดลฟายเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 27 ราย โดยใช้การเลือกตัวอย่างแบบเจาะจงและแบบลูกโซ่ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถาม ใช้สถิติเชิงพรรณนาในการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่ามัธยฐาน ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการวิจัยเชิงสำรวจกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่รับชมของสถานีโทรทัศน์ชุมชนนำร่อง 3 โครงการ คือ โครงการโทรทัศน์ชุมชนพะเยาทีวีชุมชน จังหวัดพะเยา โครงการโทรทัศน์ชุมชนจังหวัดอุบลราชธานี และโครงการโทรทัศน์ชุมชนอันดามันมั่นคง จังหวัดกระบี่ โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย

* พรณรงค์ พงษ์กลาง : นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

** สันทัด ทองรินทร์ (ผศ.ดร.) : อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

*** วิทยากร ท่อแก้ว (รศ.ดร.) : อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

**** พนา ทองมีอาคม (รศ.ดร.) : อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

วารสารวิชาการระดับชาติที่ได้รับการรับรองคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) กลุ่มที่ 1

หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบโควต้าเพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างโดยเฉลี่ยเท่ากันจำนวน 414 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) สถานการณ์ของโทรทัศน์ชุมชนในปัจจุบันอยู่ในระหว่างการดำเนินการตามโครงการต้นแบบโทรทัศน์บริการชุมชนและมีความสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลในการนำมาใช้เป็นข้อมูลหรือเป็นชุดประสบการณ์สำหรับโทรทัศน์ชุมชนแห่งอื่น ๆ ต่อไป 2) กลุ่มตัวอย่างประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในแนวคิดของโทรทัศน์ชุมชน แต่ไม่มีความรู้ความเข้าใจในนโยบายของโทรทัศน์ชุมชน ทั้งนี้มีความต้องการในประเด็นสิทธิการสื่อสาร การใช้ประโยชน์จากโทรทัศน์ชุมชนในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร การวางแผนนโยบายสถานีโทรทัศน์ชุมชนของตนเอง และการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ อย่างไรก็ตามแนวคิดของโทรทัศน์ชุมชนในอนาคตมีแนวโน้มเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด 3) นโยบายและมาตรการสนับสนุนโทรทัศน์ชุมชนมีแนวโน้มเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก 4) แนวโน้มการบริหารจัดการสถานีโทรทัศน์ชุมชนมีแนวโน้มเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก 5) ปัจจัยความสำเร็จของโทรทัศน์ชุมชนมีแนวโน้มเป็นไปได้อยู่ในระดับปานกลาง โดยปัจจัยความสำเร็จของสถานีโทรทัศน์ชุมชนขึ้นอยู่กับปัจจัยภายในโดยรวมมากกว่าปัจจัยภายนอกชุมชน และเป็นภาพอนาคตที่พึงประสงค์

Abstract

This research aims to 1) current community television situation, 2) community knowledge and needs, 3) community television concept, 4) community television policy and supporting measures, 5) TV station management trend and 6) The success of the community television station in Thailand. From the prototype development of digital television stations. Three community service projects are Phayao community television project, Ubon Ratchathani community television project and Andaman Community television project. This quantitative research using Delphi techniques and surveys. Delphi techniques were used to collect data from 27 key informants using selective and cross-sectional sampling. The instruments used for data collection were questionnaires, data analysis, static, median, interquartile range, percentage, mean, and standard deviation. The sample of the survey was composed of people living in the area of three pilot community television stations, namely, Phayao community television project, Phayao community television project, Ubon Ratchathani community television project. And the TV program Andaman Community stable. Krabi By simple sampling method. The researcher used the quota sampling method to obtain the average sample size of 414 persons. The instrument used for data collection was a questionnaire. The data were analyzed using percentage, mean, and standard deviation.

The research found that: 1) the current situation of community television is in the process of implementing a television prototype, community service, and in line with government policy to be used as information or as an experience for other community television. 2) Most people in the community have a better understanding of the concept of community television. But there is no understanding of community television policy. There is a need for communication rights. Utilization of community television to disseminate information. Planning your own television

วารสารวิชาการระดับชาติที่ได้รับการรับรองคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) กลุ่มที่ 1

community policy. And participation in the implementation. However, the concept of community television in the future is likely to be at the highest level. 3) The policy and measures to support the community television are likely to be at a high level. 4) The trend of community television station management is likely to be at the level. 5) The success factors of community television are likely to be moderate. The success factors of community television stations depend on the overall internal factors rather than the external factors of the community and are desirable future images.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากบทบัญญัติแห่งหลักการและเจตนารมณ์ของสื่อภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่ได้มีการบัญญัติไว้ในมาตรา 40 กำหนดให้คลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และวิทยุคมนาคม เป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติเพื่อประโยชน์สาธารณะ ซึ่งหมายถึงการที่ประชาชนทุกคนมีสิทธิในการใช้คลื่นความถี่ได้ นั่นคือการที่ภาคประชาชนได้สิทธิในการใช้คลื่นความถี่จำนวนร้อยละ 20 ของคลื่นความถี่ทั้งหมดตามพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553 จึงนำไปสู่แนวคิดในการจัดตั้งสถานีโทรทัศน์ชุมชนขึ้น โดยในปี พ.ศ. 2556 ประเทศไทยได้เริ่มมีการปรับเปลี่ยนระบบโทรทัศน์ภาคพื้นดินจากระบบแอนะล็อกไปสู่ระบบดิจิทัล ตามแผนแม่บทการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ในยุทธศาสตร์ที่ 6 ว่าด้วยเรื่องการเปลี่ยนผ่านไปสู่ระบบการรับ ส่งสัญญาณในระบบดิจิทัล เพื่อให้การใช้คลื่นความถี่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถจัดให้ภาคประชาชนได้ใช้คลื่นความถี่ในกิจการโทรทัศน์ตามที่กฎหมายกำหนด

ระบบโทรทัศน์ดิจิทัล (Digitalization) เป็นรูปแบบการให้บริการที่จำเป็นต้องอาศัยเทคโนโลยีของโครงข่ายการสื่อสารในการแพร่สัญญาณภาพ ซึ่งแนวทางของกระบวนการพัฒนากิจการโทรทัศน์ในช่วงเวลาการเปลี่ยนผ่าน ทั้ง 3 กระบวนการพัฒนา คือ 1) แนวทางการพัฒนาตามกรอบนโยบายการเปลี่ยนผ่านระบบโทรทัศน์ดิจิทัลภายในอาณาเขตประเทศไทย 2) แนวทางการพัฒนาด้วยกรอบการกำกับดูแลกิจการโทรทัศน์ระบบดิจิทัล และ 3) แนวทางการบริหารจัดการกิจการโทรทัศน์ดิจิทัลในช่วงเวลาการเปลี่ยนผ่าน นำเสนอให้ทราบถึงแนวทางการพัฒนากิจการโทรทัศน์ดิจิทัลให้เกิดความเหมาะสมกับสภาพการณ์ในยุคปัจจุบัน ทั้งในมิติความสอดคล้องกับนโยบาย กฎหมาย การกำกับดูแล และการผลิตเนื้อหาไปสู่ผู้รับชมโทรทัศน์ รวมทั้งเพื่อให้การใช้คลื่นความถี่เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และสำคัญอย่างยิ่งคือสามารถจัดให้ภาคประชาชนได้ใช้คลื่นความถี่ในกิจการโทรทัศน์ตามเจตนารมณ์กฎหมายอย่างแท้จริง โดยมีการส่งเสริมการใช้โครงข่ายร่วมกันและการส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนสามารถรับสัญญาณวิทยุโทรทัศน์ระบบดิจิทัลได้อย่างทั่วถึง ก่อนการปิดรับส่งสัญญาณวิทยุโทรทัศน์ในระบบแอนะล็อก (Analogue Switch-Off : ASO) อย่างสมบูรณ์ โดยกระบวนการดำเนินการจัดตั้งโทรทัศน์ชุมชนเริ่มมีก่อร่างสร้างตัวด้วยการร่วมผลักดันของเครือข่ายนักวิชาการ เครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชน เครือข่ายประชาสังคม และเครือข่ายชุมชน ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวทางคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) ได้อนุมัติโครงการนำร่องโทรทัศน์ชุมชนในประเทศไทยขึ้นจำนวน 3 โครงการ คือ โครงการโทรทัศน์ชุมชนพะเยาที่วิชุมชน จังหวัดพะเยา โครงการโทรทัศน์ชุมชนจังหวัดอุบลราชธานี และโครงการโทรทัศน์ชุมชนอันดามันมั่นคง จังหวัดกระบี่ โดยการกำหนดใบอนุญาตประกอบกิจการโทรทัศน์เป็นกิจการวิทยุโทรทัศน์ในประเภทบริการชุมชน และจำแนกเป็นแต่ละเขตบริการจำนวนทั้งหมด 12 ช่องบริการ (สำนักงานกิจการกระจายเสียง กิจการ

วารสารวิชาการระดับชาติที่ได้รับการรับรองคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) กลุ่มที่ 1

โทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ, 2561)

เมื่อมีการกำหนดกิจการวิทยุโทรทัศน์ช่องบริการชุมชนขึ้นจำนวน 12 ช่อง โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อให้บริการกระจายข้อมูลข่าวสาร ส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างรัฐบาลกับประชาชน และรัฐสภากับประชาชน ตลอดจนส่งเสริมสนับสนุนในการเผยแพร่และให้การศึกษาแก่ประชาชนเกี่ยวกับการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนการบริการข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์สาธารณะแก่คนพิการ คนด้อยโอกาส หรือกลุ่มความสนใจที่มีกิจกรรมเพื่อประโยชน์สาธารณะ ตลอดจนข่าวสารสาธารณะอื่น และต้องเป็นประโยชน์ตามความต้องการของชุมชนหรือท้องถิ่นที่รับบริการรายการไปยังเครื่องรับที่สามารถรับชมและรับฟังการบริการนั้นได้ ไม่ว่าจะส่งสัญญาณผ่านระบบคลื่นความถี่ ระบบสาย ระบบแสง ระบบไฟฟ้า ระบบใดระบบหนึ่งหรือหลายระบบรวมกัน หรือกิจการอื่นในทำนองเดียวกัน โดยในการออกใบอนุญาตประกอบกิจการบริการชุมชนของ กสทช. ได้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ชุมชนทางภูมิศาสตร์หรือกายภาพ และชุมชนกลุ่มสนใจร่วมหรือประโยชน์ร่วม ซึ่งตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดขอบเขตของการบริการไว้ให้มีวัตถุประสงค์เช่นเดียวกับการประกอบกิจการบริการสาธารณะ แต่ต้องเป็นประโยชน์ตามความต้องการของชุมชนที่รับบริการ ตามหลักการของโทรทัศน์บริการชุมชน

ดังนั้นจึงนำไปสู่ความสนใจในการศึกษาถึงแนวคิด นโยบาย และแนวโน้มการบริหารจัดการสถานีโทรทัศน์ชุมชนในประเทศไทย ตลอดจนศึกษาถึงตัวแปรเชิงปริมาณที่เกี่ยวข้องในประเด็นของความรู้ความเข้าใจ ระดับความต้องการของชุมชน และปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโทรทัศน์ชุมชน ว่าแนวโน้มในอนาคตของแนวคิดในการปรับตัวและปรับใช้ให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล และทิศทางของนโยบายโดยเฉพาะในประเด็นของการกำหนดมาตรการเสริมสร้างความเข้มแข็งจะเป็นอย่างไร แนวโน้มการบริหารจัดการสถานีที่เหมาะสมว่ามีความเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้นจริงหรือไม่ รวมถึงการแสดงให้เห็นถึงภาพอนาคตของโทรทัศน์ชุมชนว่าเป็นอย่างไร เพื่อกระตุ้นเตือนให้ผู้เกี่ยวข้องได้ตระหนักถึงภารกิจในการผลักดันสื่อโทรทัศน์ชุมชนที่มีคุณภาพ และพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ของโทรทัศน์ชุมชนในปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจและความต้องการของชุมชนที่มีต่อโทรทัศน์ชุมชน
3. เพื่อศึกษาแนวคิดของโทรทัศน์ชุมชนในปัจจุบัน
4. เพื่อศึกษานโยบายและมาตรการสนับสนุนการดำเนินงานของโทรทัศน์ชุมชน
5. เพื่อศึกษาแนวโน้มการบริหารจัดการสถานีโทรทัศน์ชุมชนในประเทศไทย
6. เพื่อศึกษาปัจจัยความสำเร็จของโทรทัศน์ชุมชน

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดการกระจายเสียงชุมชน (Community Broadcasting) เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นและมีการปฏิบัติจริงในหลายประเทศ โดยนักวิชาการสื่อสารมวลชนชาวตะวันตก เช่น Barker and Manji, (1991) ให้ความเห็นว่า ประชาชนของประเทศต่าง ๆ ยังคงยึดหลัก “ความเป็นท้องถิ่น (Localism)” และ “การรวมตัวกันเป็นชุมชน (Community)” ถึงแม้ว่าจะมีกระแสการไหลเวียนของข้อมูล ข่าวสาร และวัฒนธรรมจากต่างชาติในยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) ที่เป็นผลมาจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสาร และการพัฒนา

วารสารวิชาการระดับชาติที่ได้รับการรับรองคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) กลุ่มที่ 1

ของสื่อกระจายเสียงระหว่างประเทศ ซึ่งหลักความเป็นท้องถิ่นดังกล่าวเชื่อว่าระบบของสื่อกระจายเสียงไม่ได้เป็นเพียงสื่อข้ามชาติในระดับโลกเพียงอย่างเดียว แต่สื่อกระจายเสียงยังคงทำหน้าที่ในระดับประเทศ และระดับท้องถิ่นด้วยสื่อกระจายเสียงในระดับท้องถิ่นนั้นนอกจากจะเป็นสื่อที่ผลิตโดยหน่วยงานของรัฐและภาคธุรกิจแล้ว ยังมีสื่ออีกประเภทหนึ่งที่เกิดจากความต้องการของบุคคล กลุ่มบุคคล หรือองค์กรในชุมชนระดับท้องถิ่นนั้น เพื่อเป็นประโยชน์แก่ชุมชน เรียกว่า สื่อกระจายเสียงเพื่อชุมชน (Community Broadcasting) และ Berrigan F.(1979) กล่าวว่าปรัชญาการกระจายเสียงชุมชนควรแตกต่างจากสถานีเพื่อการค้า ทั้งด้านการเข้าถึง (Access) การมีส่วนร่วม (Participation) และการบริหารจัดการด้วยตนเอง (Self-management) ที่มุ่งหมายเพื่อให้สื่อทำหน้าที่รับใช้ชุมชน เน้นความสำคัญของการแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนประสบการณ์มากกว่ามุ่งส่งข้อมูลจากแหล่งหนึ่งไปสู่อีกแหล่ง เน้นการสื่อสารสองทางที่ผูกให้การสื่อสารมีบทบาทเท่าเทียมกัน

2. แนวคิดเกี่ยวกับนโยบาย เป็นหลักและวิธีการปฏิบัติซึ่งถือเป็นแนวทางดำเนินการที่ผู้บริหารใช้ในการตัดสินใจเพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปโดยถูกต้องและบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ซึ่งนโยบายถือกำเนิดขึ้นจากผู้บริหารระดับสูงจัดทำเพื่อกำหนดไว้เป็นแนวทาง หลังจากนั้นก็ผลักดันเพื่อนำนโยบายไปปฏิบัติ และสิ้นสุดด้วยการประเมินนโยบาย (Dye, 1984) โดยนักนโยบายศึกษาได้จำแนกองค์ประกอบนโยบายในฐานะเป็นกระบวนการไว้หลายแบบ โดยแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ การกำหนดนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติ และการประเมินนโยบาย (ศุภชัย ยาวะประภาส, 2548)

3. นโยบายและการกำกับดูแลกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ประเภทบริการชุมชน พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553 กำหนดให้ต้องจัดสรรคลื่นความถี่ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 20 ของคลื่นความถี่ที่จัดสรรไว้สำหรับให้บริการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ในระบบดิจิตอลจัดให้ภาคประชาชนได้ใช้คลื่นความถี่เพื่อประโยชน์สาธารณะ และไม่แสวงหากำไรในทางธุรกิจในแต่ละพื้นที่ของการอนุญาตประกอบกิจการบนระบบโทรทัศน์ดิจิทัล และภายหลังยุติการใช้งานระบบโทรทัศน์แอนะล็อกการวางแผนเริ่มต้นให้บริการโทรทัศน์ชุมชนไม่ว่าจะเป็นการวางนโยบายหรือจัดทำแนวทางการกำกับดูแลกิจการโทรทัศน์ในระบบดิจิตอลประเภทบริการชุมชนในประเทศไทย ซึ่งจำเป็นต้องยึดหลักสำคัญของการจัดตั้งสถานีโทรทัศน์ชุมชนให้เป็นสถานีของชุมชน ควบคุมโดยชุมชน และดำเนินการโดยชุมชนเป็นพื้นฐานสำคัญในการกำหนดนโยบายการให้ใบอนุญาต การกำกับดูแลเนื้อหารายการ การดำเนินการของสถานี และการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยคำนึงจุดประสงค์เพื่อประโยชน์ต่อชุมชนอย่างแท้จริง และไม่มีผลประโยชน์อื่นใดแอบแฝง โดยมีนโยบายสำคัญตามหลักของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งโทรทัศน์บริการชุมชน โดยคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) มีหน้าที่รับผิดชอบกำกับดูแลกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ให้เป็นไปตามกฎหมายหลักดังนี้ 1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 2) พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553 3) พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2560 4)พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 5) แผนแม่บทกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2555-2559) 6) ประกาศ กสทช. เรื่องต่าง ๆ 7) นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม

4. แนวคิดการบริหารจัดการสถานีโทรทัศน์ท้องถิ่น โดยส่วนใหญ่แล้วหลายประเทศที่ได้จัดตั้งโทรทัศน์

วารสารวิชาการระดับชาติที่ได้รับการรับรองคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) กลุ่มที่ 1

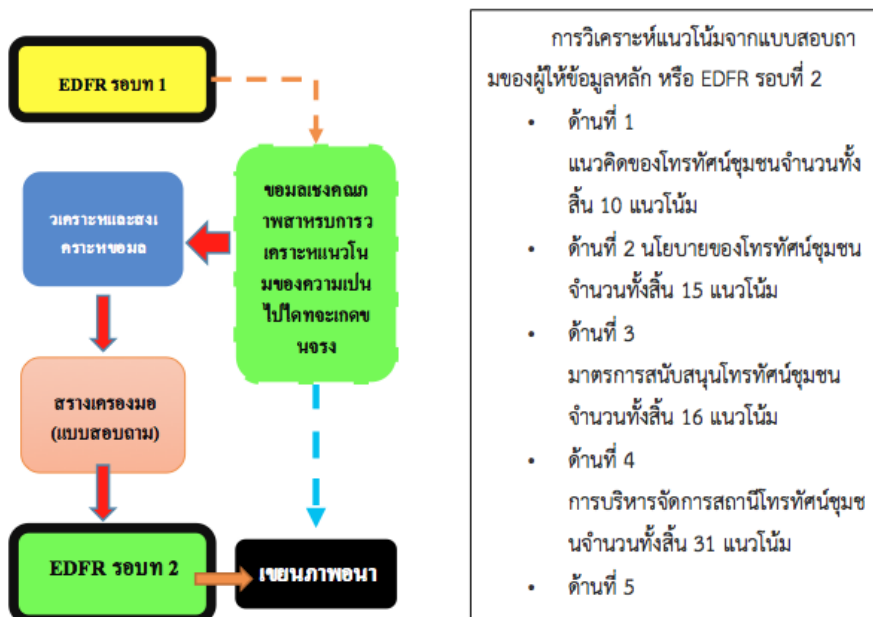
ท้องถิ่นขึ้นมา ต่างก็ยึดมั่นในเหตุผลทางการเมืองและวัฒนธรรมที่ต้องการยกเลิกหรือแทรกแซงระบบผูกขาดระบบการกระจายเสียงของรัฐโดยต้องการให้มีการกระจายคลื่นความถี่และกระจายอำนาจไปยังส่วนภูมิภาคท้องถิ่นหรือชุมชน และภาคส่วนอื่นๆ โดยเฉพาะแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการบริหารจัดการโทรทัศน์ท้องถิ่น คือ แนวคิดการมีส่วนร่วมและแนวคิดพื้นที่สาธารณะซึ่งถือว่าเป็นหัวใจสำคัญในการดำเนินการโทรทัศน์ท้องถิ่น ซึ่งความสำคัญของโทรทัศน์ท้องถิ่นอาจพิจารณาได้จากบทบาทหน้าที่ คือ ความสำคัญของโทรทัศน์ท้องถิ่นในฐานะกลไกรับใช้ชุมชน ซึ่งตามปรัชญาและแนวคิดโทรทัศน์ท้องถิ่นเป็นสื่อที่มีหน้าที่รับใช้และตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนเป็นหลัก โดยการรับใช้และตอบสนองความต้องการของชุมชนอาจแสดงออกมาในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ 1) สร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน 2) สร้างความรู้สึกร่วมให้แก่ผู้ชมในชุมชน 3) สร้างการมีส่วนร่วมในชุมชน และ 4) สร้างการสื่อสารอย่างเท่าเทียมในชุมชน (ภัสวดี นิติเกษตรสุนทร, 2550)

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาแนวคิด นโยบาย และแนวโน้มการบริหารจัดการสถานีโทรทัศน์ชุมชนในประเทศไทย เป็นการวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบอีดีเอฟอาร์ (EDFR – Ethnographic Delphi Future Research) มีการกำหนดวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) คือ กลุ่มตัวอย่างจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 27 ราย โดยมีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจงและแบบลูกโซ่เนื่องจากมีความเชื่อว่าผู้ให้ข้อมูลหลักคือ ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในเรื่องที่ศึกษา มีความสามารถมองหรือคาดการณ์อนาคตได้ชัดเจน ถูกต้องมากกว่าบุคคลทั่วไป โดยมีขั้นตอนการวิจัยอนาคตแบบอีดีเอฟอาร์ ดังนี้

ภาพที่ 1 ขั้นตอนการวิจัยอนาคตแบบอีดีเอฟอาร์

วารสารวิชาการระดับชาติที่ได้รับการรับรองคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) กลุ่มที่ 1

1.2 กลุ่มตัวอย่างในการสำรวจ คือประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่รับชมของสถานีโทรทัศน์ชุมชน นำร่อง 3 โครงการ คือ โครงการโทรทัศน์ชุมชนพะเยาทีวีชุมชน จังหวัดพะเยา โครงการโทรทัศน์ชุมชนจังหวัดอุบลราชธานี และโครงการโทรทัศน์ชุมชนอันดามันมั่นคง จังหวัดกระบี่ จำนวน 414 ราย มีวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบโควตาเพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างโดยเฉลี่ยเท่ากันพื้นที่ละ 138 ราย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และแบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อเก็บข้อมูลในประเด็นการศึกษาด้านสถานการณ์ของโทรทัศน์ชุมชนในปัจจุบัน ด้านแนวคิดของโทรทัศน์ชุมชน ด้านนโยบายและมาตรการที่เหมาะสมกับประเทศไทย ด้านกระบวนการบริหารจัดการสถานีโทรทัศน์ชุมชนที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และด้านปัจจัยความสำเร็จของโทรทัศน์ชุมชนในประเทศไทย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล เก็บตามแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา 2 ส่วน คือ ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) คือ ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ซึ่งเป็นข้อมูลเทคนิคเดลฟาย รอบที่ 1 เพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีความเชี่ยวชาญด้านโทรทัศน์ชุมชนที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยคำถามปลายเปิด โดยผู้วิจัยได้เตรียมแนวคำถามที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ล่วงหน้าเกี่ยวกับแนวคิด นโยบาย และแนวโน้มของสถานีโทรทัศน์ชุมชน ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาพิจารณาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ตามขอบเขตเนื้อหาและใช้การศึกษาเอกสารเป็นกรอบที่ในการวิเคราะห์ข้อมูลแล้วนำไปสร้างเป็นแบบสอบถาม EDRF รอบที่ 2 โดยการนำส่งแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญด้วยตนเอง รวมทั้งการใช้แบบสอบถามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่รับชมของสถานีโทรทัศน์ชุมชนจำนวน 3 สถานี และในส่วนเป็นข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) ได้จากการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากตำรา เอกสาร หนังสือ วารสาร สิ่งพิมพ์ นิตยสาร และเอกสารงานวิจัยต่าง ๆ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการพรรณนาวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากการสัมภาษณ์ เพื่อมุ่งเน้นในประเด็นแนวโน้ม เพื่อฉายภาพอนาคตในด้านที่คาดว่าจะมีโอกาสดังเกิดขึ้นจริง (Most Probably) ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกท่านด้วยตนเอง และการวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติ ค่ามัธยฐาน ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile range) ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัยและการอภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง “แนวคิด นโยบาย และแนวโน้มการบริหารจัดการสถานีโทรทัศน์ชุมชนในประเทศไทย” สามารถสรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล ดังนี้

การศึกษาสถานการณ์ปัจจุบันของสถานีโทรทัศน์ชุมชนแสดงให้เห็นว่าการดำเนินการของสถานีโทรทัศน์ชุมชนนำร่องทั้ง 3 สถานีอยู่ภายใต้แผนแม่บทกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ ฉบับที่ 1 (2555-2559) การบริหารงานภายใต้แนวคิดโทรทัศน์ชุมชนเป็นสื่อมวลชนที่จัดตั้งขึ้นเพื่อบอกเล่าเรื่องราว ความต้องการ และนำเสนอถึงอัตลักษณ์ของชุมชน มีการดำเนินการเกี่ยวกับชุมชน เพื่อชุมชน โดยคนภายในชุมชน ซึ่งแต่ละแห่งมีการกำหนดยุทธศาสตร์การดำเนินงานที่แตกต่างกันตามบริบทของพื้นที่ โทรทัศน์ชุมชนพะเยา เน้นหนักในเรื่องของศิลปะ วัฒนธรรมท้องถิ่น โทรทัศน์ชุมชนอุบลราชธานี เน้นในเรื่องการสร้างนักสื่อสารชุมชน เปิดพื้นที่ให้คนด้อยโอกาส มีความเป็นอิสระ ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการนำเสนอเรื่องราวต่าง ๆ และการแก้ไขปัญหาของชุมชน โทรทัศน์ชุมชนอันดามันมั่นคง เน้นหนักในเรื่องของภัยพิบัติ การ

วารสารวิชาการระดับชาติที่ได้รับการรับรองคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) กลุ่มที่ 1

เตือนภัย โดยหัวใจสำคัญคือการมีส่วนร่วมกับภาคประชาชน และเครือข่าย โดยมีหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่เป็นผู้สนับสนุนและเป็นพี่เลี้ยง สอดคล้องกับ เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์ (2544) กล่าวโดยสรุปว่า ระหว่างการนำร่องดำเนินการต้นแบบใน 3 พื้นที่ ผู้ที่สนใจศึกษาและเริ่มต้นควรจะได้ร่วมเรียนรู้ไปพร้อมๆ กัน และการเกิดขึ้นของสื่อของประชาชนไม่ใช่เรื่องง่าย ต้องร่วมกันผลักดัน และเห็นว่าการจะทำให้เกิดทีวีชุมชน กสทช. ควรสนับสนุนการจ่ายค่าโครงข่ายแก่ภาคประชาชน เพราะแม้จะมีการผลิตที่ดีแต่จะเกิดไม่ได้หากต้องแบกรับค่าโครงข่าย

การสำรวจความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโทรทัศน์ชุมชน พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโทรทัศน์ชุมชนโดยเฉพาะในด้านนโยบายแสดงให้เห็นว่า รัฐบาลควรให้หน่วยงานที่รับผิดชอบเข้าไปจัดการให้ความรู้ความเข้าใจในเชิงนโยบายมากขึ้น เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสถานีและใช้โทรทัศน์ชุมชนเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดเนื้อหาเรื่องอุดมการณ์ของชุมชน ซึ่งจะได้อผลดีกว่าการเข้าไปมีส่วนร่วมแบบผิวเผิน สอดคล้องกับลัดดาวัลย์ อินทจักร (2548) พบว่าข้อเสนอแนะแนวทางส่งเสริมการดำเนินงานโทรทัศน์ชุมชนอย่างเต็มรูปแบบในอนาคตเพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย เช่น การเร่งเผยแพร่ความรู้เรื่องการปฏิรูปสื่อ การเสนอขอรับการจัดสรรคลื่นความถี่ การแสวงหาแหล่งทุน การเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วม การสร้างเครือข่าย และการประเมินผลการดำเนินงาน

การสำรวจความต้องการของชุมชนที่มีต่อโทรทัศน์ชุมชนแสดงว่า กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการในการจัดตั้งโทรทัศน์ชุมชนในพื้นที่ของตนเอง เพื่อแสดงฐานะการเป็นพลเมืองที่มีสิทธิในการสื่อสาร การใช้เป็นเครื่องมือหรือกลไกในการพัฒนาของชุมชน ที่สามารถสะท้อนให้คนชุมชนได้เห็นตัวเอง รวมถึงการใช้ประโยชน์ในการนำเสนอเรื่องราว ความเป็นไปในประเด็นปัญหาต่าง ๆ หรือประเด็นคุณค่า ความงามของวิถีชีวิต วัฒนธรรม และภาษาโดยการสื่อสารออกไปทั้งในชุมชนและนอกชุมชนอย่างที่โทรทัศน์ระดับชาติทำไม่ได้ สอดคล้องกับภัทรา บุรารักษ์ (2558) ได้ศึกษาเรื่อง “รูปแบบการจัดการทีวีชุมชนของภาคชุมชนในประเทศไทยการศึกษาการจัดการทีวีชุมชนโดยชุมชน ของพะเยาทีวีชุมชน” พบว่าการออกแบบรายการให้มียุทธศาสตร์เพื่อการเข้าถึง สร้างการมีส่วนร่วม และขยายแนวคิดทีวีชุมชน และใช้กระบวนการผลิตรายการแบบมีส่วนร่วมที่แตกต่างจากสื่อกระแสหลัก อีกทั้งยังสอดคล้องกับ สุภนันท์ ฤทธิมนตรี และ นิธิดา แสงสิงแก้ว (2559) การวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดขึ้นของทีวีชุมชนในระบบดิจิทัล (ศึกษารณณพะเยาทีวีชุมชน) พบว่า ในปัจจุบันเริ่มมีการรวมกลุ่มเพื่อจัดตั้งทีวีชุมชนในหลากหลายพื้นที่ของประเทศไทย โดยพะเยาทีวีชุมชน นับเป็นทีวีชุมชนที่เริ่มมีการทดลองผลิตรายการออกอากาศได้อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการเป็นพื้นที่สาธารณะให้ชุมชนได้แสดงออกในสิ่งที่ต้องการจะนำเสนอ และสอดคล้องกับความต้องการรับชมของชุมชน จนนำมาสู่การเข้ามามีส่วนร่วมผ่านกลไกที่เปิดกว้างให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ

การศึกษาแนวโน้มด้านแนวคิดของโทรทัศน์ชุมชนในประเทศไทยแสดงให้เห็นว่า แนวคิดในการจัดตั้งสถานีโทรทัศน์ชุมชนยังเป็นส่วนสำคัญและเป็นแนวคิดตั้งต้นของการทำสื่อชุมชนให้มีความเข้มแข็ง และสามารถพัฒนาอย่างยั่งยืนได้สอดคล้องกับทัศนะของ ปาริชาติ สถาปิตานนท์ (2548) พบว่า การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับการกำหนดทิศทางเชิงนโยบายและการปฏิบัติการด้านการสื่อสารในชุมชน การแสวงหาความร่วมมือจากบุคคลที่หลากหลายในชุมชน สามารถดำเนินการได้ทั้งทางตรง คือ เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสารด้วยตนเอง และทางอ้อม คือ การเข้าร่วมผ่านคณะกรรมการหรือกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในท้องถิ่น โดยเป้าหมายในการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมต้องเน้นไปที่ประโยชน์ต่อสาธารณชนเป็นสำคัญ

วารสารวิชาการระดับชาติที่ได้รับการรับรองคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) กลุ่มที่ 1

การศึกษาแนวโน้มด้านนโยบายของโทรทัศน์ชุมชนในประเทศไทยแสดงให้เห็นว่า แนวโน้มเชิงนโยบายของโทรทัศน์บริการชุมชนยังคงดำเนินการต่อไปตามรัฐธรรมนูญของประเทศไทยที่มีบทบัญญัติหลายประการที่เกี่ยวข้องกับสื่อและประโยชน์สาธารณะทั้งในส่วนของผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อ เสรีภาพของประชาชน และการคุ้มครองผู้บริโภค สอดคล้องกับ ศิริวรรณ อนันต์โท (2561) ได้นำเสนอเกี่ยวกับนโยบายและการกำกับดูแลกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ที่สำคัญในประเทศไทยว่านโยบายเกี่ยวกับการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์มีมากมายหลายด้านทั้งการกำกับดูแล และการประกอบกิจการก็มีขอบเขตครอบคลุมกว้างขวาง โดยหลักกฎหมายแล้ว กสทช. มีหน้าที่รับผิดชอบกำกับดูแลให้เป็นไปตามกฎหมายหลัก เช่น พระราชบัญญัติการประกอบกิจการการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 ในมาตรา 10 โดยให้ใบอนุญาตการประกอบกิจการโทรทัศน์โดยใช้คลื่นความถี่ไว้ 3 ประเภท คือใบอนุญาตการประกอบกิจการโทรทัศน์บริการสาธารณะ บริการชุมชน และธุรกิจ มาตรา 33 ที่ได้กำหนดให้ผู้รับใบอนุญาตประกอบกิจการบริการชุมชนต้องกำหนดให้มีรายการที่เป็นข่าวสาร หรือสารประโยชน์ต่อชุมชนและท้องถิ่นไม่น้อยกว่าร้อยละ 70

การศึกษาแนวโน้มในของมาตรการสนับสนุนโทรทัศน์ชุมชนในประเทศไทยแสดงให้เห็นถึง ความสำคัญของการกำหนดมาตรการสนับสนุนการดำเนินงานของสถานีโทรทัศน์ชุมชนที่จะส่งผลต่อความเข้มแข็ง ความมั่นคง และความยั่งยืน ซึ่งในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่ามาตรการทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสารเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้โทรทัศน์ชุมชนยืนหยัดอยู่ได้ต่อไปในอนาคตสอดคล้องกับ Fuller (2007) ที่ได้นำเสนอว่า หากรัฐแสดงบทบาทในการเป็นฝ่ายสนับสนุนด้านข้อกฎหมาย เงื่อนไขต่างๆ เพื่อให้สถานีฯ สามารถจัดตั้งและดำเนินการได้ เช่น โทรทัศน์ท้องถิ่นของประเทศสิงคโปร์ ที่รัฐบาลสนับสนุนให้จัดตั้งสถานีโทรทัศน์ท้องถิ่นเชิงทดลองแพร่ภาพผ่านเคเบิลทีวี ดำเนินงานโดยให้สถาบันการศึกษา ในท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลัก และทำงานเชื่อมโยงกับองค์กร สถาบัน และกลุ่มในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมเป็นอาสาสมัครผลิตรายการ นอกจากนั้นรัฐยังให้การสนับสนุนในด้านเทคนิค อุปกรณ์และกำหนดเป็นนโยบายให้เกิดการพัฒนาสถานีฯ ในการขยายฐานผู้ชมให้มากที่สุด โดยสนับสนุนให้เชื่อมสัญญาณรายการผ่านช่องทางทั้งอินเทอร์เน็ต

การศึกษาแนวโน้มการบริหารงานจัดการของโทรทัศน์ชุมชน แสดงให้เห็นว่าการทำงานเพื่อคนในชุมชนจะต้องตอบสนองความคาดหวัง และความต้องการของคนในสังคมที่ต้องการสื่อที่สร้างจิตสำนึกสาธารณะให้กับพลเมือง และการจัดตั้งสถานีโทรทัศน์ชุมชนให้อยู่ในรูปแบบของสมาคม มูลนิธิ เครือข่ายประชาชนภาคประชาสังคม ให้มีความชัดเจนในด้านการบริหาร การจัดการ และการหารายได้ สอดคล้องกับ จุมพล รอดคำดี (2537) ได้กล่าวถึง หลักการสำคัญของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมตามแนวทางขององค์กรยูเนสโกด้านการบริหารจัดการด้วยตนเอง (Self-management) คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้วยตนเอง ตามวิธีทางกระบวนการประชาธิปไตย คือ ชุมชนมีอำนาจตัดสินใจตั้งแต่เริ่มคิด วางแผนไปจนกระทั่งการกำหนดนโยบาย การบริหาร และการลงมือผลิตสื่อด้วยตนเองโดยอาศัยเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งการบริหารจัดการด้วยตนเองต้องกระทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป ในขณะที่การเข้าถึงสื่อและ การมีส่วนร่วมในการสื่อสาร มีความเป็นไปได้มากกว่าและสามารถทำได้ง่ายกว่า ซึ่งสอดคล้องกับ นครินทร์ ชานะมัย (2561) ได้กล่าวถึง การพัฒนาของเทคโนโลยี (Technology Development) อุปกรณ์เครื่องมือที่จะก่อให้เกิดเทคโนโลยีใหม่ ๆ ทำให้การไปถึงผู้ชมที่ดี หรือคุณภาพที่ดีเป็นผลบวกกับสถานี และนโยบายหลักของการบริหารเชิงกลยุทธ์ของสถานีโทรทัศน์ระบบดิจิทัลในประเทศไทย เน้นการสร้างสรรค์และพัฒนารายการของสถานีให้มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวและแตกต่าง

การศึกษาแนวโน้มด้านปัจจัยความสำเร็จของโทรทัศน์ชุมชน เป็นตัวแปรที่สำคัญในการกำหนดทิศทาง

วารสารวิชาการระดับชาติที่ได้รับการรับรองคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) กลุ่มที่ 1

การดำเนินงานของสถานีโทรทัศน์ชุมชนให้ประสบผลสำเร็จ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน โดยปัจจัยภายในชุมชนที่ส่งผลต่อความสำเร็จ คือ การเน้นกระบวนการในการผลิตรายการโทรทัศน์มีความเรียบง่ายและใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ที่สามารถหาได้ในชุมชน และการสร้างสรรค์เนื้อหาสาระของรายการของสถานีโทรทัศน์ชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะเจาะจง และตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของชุมชน และปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโทรทัศน์ชุมชน คือ การรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ ที่เป็นภัยคุกคามและส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไปในอนาคตสอดคล้องกับ อูซา บิ๊กกินส์ (2555) ที่ได้อธิบายว่า การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับคนในยุคปัจจุบัน การส่งเสริมให้การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศขยายศักยภาพของคนในด้านสิทธิมนุษยชน ตาม Article 19 ของ The Universal Declaration of Human Rights ซึ่งกล่าวว่า “ทุกคนมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกอย่างเสรี สิทธินี้รวมทั้งเสรีภาพในการออกความคิดเห็นโดยปราศจากการแทรกแซงและการค้นหา การรับ ข้อมูล ข่าวสารและความคิดเห็นผ่านทางสื่อมวลชนอย่างไร้พรมแดน” ซึ่งหากรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศแล้วจะทำให้เกิดประโยชน์ในกระบวนการสอนและการเรียนรู้ ทำให้ครูได้ขยายความรู้ในการเสริมพลังพลเมืองในอนาคต

Trends and Directions

ภาพที่ 3 : ภาพอนาคตของโทรทัศน์ชุมชนที่พึงประสงค์

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งถัดไป

1.1 ผู้สนใจควรขยายการศึกษาไปยังชุมชนอื่น ๆ ที่มีแนวคิดในการริเริ่มจัดตั้งสถานีโทรทัศน์ชุมชนของตนเอง หรืออยู่ในระหว่างดำเนินการสถานีโทรทัศน์ชุมชนของตนเอง ซึ่งประโยชน์ของการนำเสนอผลการศึกษามีหลากหลายมากขึ้น และจะทำให้ผลการศึกษาที่ได้รับสามารถนำไปใช้ประโยชน์มากขึ้นด้วย

1.2 การศึกษาค้างต่อไปควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการเสริมสร้างความสามารถในการพัฒนาและส่งเสริมความเข้มแข็งของสถานีโทรทัศน์ชุมชนให้ดำรงอยู่และยั่งยืน เพื่อให้ได้แง่มุมที่หลากหลาย ซึ่งจะทำให้ผลการศึกษาที่ได้รับสามารถนำไปใช้ประโยชน์มากขึ้นด้วย

วารสารวิชาการระดับชาติที่ได้รับการรับรองคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) กลุ่มที่ 1

1.3 การศึกษาครั้งต่อไปควรมีการศึกษาวิจัยประเมินผลการดำเนินงานสถานีโทรทัศน์ชุมชนนำร่องทั้ง 3 สถานี เพื่อนำมาวิเคราะห์หาจุดอ่อน จุดแข็ง ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อจะได้นำไปใช้ในการพัฒนาสถานีโทรทัศน์ชุมชนให้ดำรงอยู่และยั่งยืนต่อไป

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

2.1 ระยะเริ่มต้น เป็นช่วงเวลาของการจัดตั้งและดำเนินการออกอากาศ นอกเหนือจากการสนับสนุนด้านงบประมาณในการจัดตั้งแล้ว รัฐบาลควรให้การสนับสนุนควรให้สถานีโทรทัศน์ชุมชนแพร่ภาพผ่านระบบออนไลน์ โดยสนับสนุนให้เชื่อมสัญญาณรายการผ่านช่องทางทั้งอินเทอร์เน็ตและการถ่ายทอดสด เพื่อให้เป็นทางเลือกให้กับประชาชนโดยไม่ต้องชำระค่าชม ตลอดจนแนะนำให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะให้สถาบันการศึกษาในท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลัก เป็นพี่เลี้ยงดูแลในการผลิตรายการ และเป็นอาสาสมัครผลิตรายการ ประสานความร่วมมือกับองค์กร สถาบัน และกลุ่มในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานีโทรทัศน์ชุมชนของตนเอง นอกจากนั้นควรให้การสนับสนุนในด้านเทคนิค อุปกรณ์และกำหนดเป็นนโยบายให้เกิดการพัฒนาสถานีในการขยายฐานผู้ชมให้มากที่สุด

2.2 ระยะพึ่งพาตนเอง สถานีโทรทัศน์ชุมชน ควรมีการวางแผนในการบริหารจัดการในระยะยาว (ตั้งแต่ปีที่ 3 เป็นต้นไป) โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและราคาของเทคโนโลยีที่สูงขึ้น ที่ส่งผลกระทบต่อบริหารจัดการในด้านเงินทุน ด้านวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือ ด้านบุคลากร และด้านการพัฒนากิจการโทรทัศน์ชุมชน โดยให้เน้นหนักที่กระบวนการในการผลิตรายการโทรทัศน์มีความเรียบง่ายและใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ที่สามารถหาได้ในชุมชน ตลอดจนการสร้างสรรค์เนื้อหาสาระของรายการของสถานีโทรทัศน์ชุมชนที่เป็นอัตลักษณ์ เฉพาะเจาะจง และตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของชุมชน รวมถึงการสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐ ผ่านกองทุน กสทช. โดยจัดสรรเงินทุนเพื่อการพัฒนาโทรทัศน์ชุมชนเพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายในระยะยาว ตลอดจนการช่วยเหลือจากภาคเอกชนในท้องถิ่นเป็นหลักเพื่อให้เกิดความยั่งยืนมั่นคงของสถานีในอนาคต

3. ข้อเสนอแนะหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3.1 สำนักงานสำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) ควรนำมีการชี้แจงแก่ผู้เกี่ยวข้องให้รับทราบและให้ความสำคัญกับสถานีโทรทัศน์ชุมชนก่อนปี 2563 เนื่องจากจะมีการลงบัญชีสัญญาณในระบบแอนาล็อกอย่างถาวรและจะทำให้ช่องสัญญาณโทรทัศน์ในแบบบริการชุมชนเพิ่มขึ้นเป็น 12 ช่อง ตามพ.ร.บ. ซึ่งรัฐบาลจะต้องทำอย่างไรในการผลักดันนโยบายและยุทธศาสตร์สำหรับโทรทัศน์ชุมชน เพื่อใช้ประกอบในการวางแผนพัฒนา ปรับปรุงงานให้ประสบผลสำเร็จ และต้องสนับสนุนงบประมาณอย่างเพียงพอในอนาคต ตลอดจนสร้างหลักเกณฑ์การใช้ประโยชน์คลื่นความถี่และส่งเสริมการใช้คลื่นความถี่ในกิจการบริการชุมชน ด้านกิจการโทรทัศน์ ที่เอื้อประโยชน์ต่อการดำเนินงานโทรทัศน์ชุมชนให้มีความชัดเจนและเป็นรูปธรรม และมาตรการส่งเสริมสนับสนุนที่ได้จากการศึกษาไปใช้ในการกำหนดนโยบายที่เหมาะสมกับโทรทัศน์ชุมชนในประเทศไทยต่อไป

3.2 นโยบายในส่วนของการกำกับดูแลควรมีพิจารณาระหว่างการกำกับดูแลเนื้อหาส่วนร่วมกัน (Co-Regulation) กับการกำกับดูแลเนื้อหาตนเอง (Self-Regulation) ว่ารูปแบบใดมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทการบริหารจัดการของโทรทัศน์ชุมชน ที่ต้องเชื่อมโยงกับนโยบายของรัฐบาล ซึ่งการเลือกวิธีการกำกับดูแลมีผลต่อความยั่งยืนและการพัฒนาของกิจการบริการโทรทัศน์ ชุมชนในอนาคต

วารสารวิชาการระดับชาติที่ได้รับการรับรองคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) กลุ่มที่ 1

บรรณานุกรม

- จุมพล รอดคำดี. (2537). **สื่อมวลชนเพื่อการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
[Joompol Rodkamdee. (1994). **Media for development**. Bangkok: Chulalongkorn University Press.]
- นครินทร์ ชานะมัย. (2561). “การบริหารเชิงกลยุทธ์ของสถานีโทรทัศน์ระบบดิจิทัลในประเทศไทย” **วารสารนิเทศศาสตร์ปริทัศน์**. 22,(1) กรกฎาคม-ธันวาคม 2561 [Nakarin Chanamai. (2018). “Strategy Management of the Digital Television Station in Thailand” **Journal of Communication Arts Review**. 22,(1) July - December 2018.]
- ปาริชาติ สถาปิตานนท์. (2548). **การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและการพัฒนาชุมชน : จากแนวคิดสู่ปฏิบัติการวิจัยในสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
[Parichat Satapitanon. (2005). **Participatory Communication and Community Development: From Concept to Research Practice in Thai Society**. Bangkok: The Thailand Research Fund(TRF).]
- ภัทรา บุรารักษ์. (2551). **โทรทัศน์ส่วนภูมิภาค การกำเนิด การดำรงอยู่และการพัฒนา**. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.[Pattrā Burarak. (2008) **Provincial Television, Birth, and Development**. Dissertation Doctor of Philosophy Chulalongkorn University.]
- ภัสวลี นิติเกษตรสุนทร. (2550). **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวิทยุโทรทัศน์. หน่วยที่ 5**. (พิมพ์ครั้งที่ 1). นนทบุรี:สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.[Patsawaree Nitikasetsoontorn. (2007). **Introduction to Radio and Television. Unit 5 (1st ed)**. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University.]
- ลัดดาวัลย์ อินทจักร. (2548). **กระบวนการดำเนินงานโทรทัศน์ชุมชน “บ้านนอกทีวี”**.งานวิจัย. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.[Laddawan Intajak. (2005). **Operational process of Bannok TV community television**. Chiang Mai: Chiang Mai University.]
- ศุภชัย ยาวะประภาษ. (2548). **นโยบายสาธารณะ**. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.[Supachai Yaoprapat. (2005). **Public policy**. (6th ed). Bangkok: Chulalongkorn University.]
- ศิริวรรณ อนันต์โท. (2561). **ประมวลสาระชุดวิชานโยบายการสื่อสารและการกำกับดูแล. หน่วยที่ 3**. (พิมพ์ครั้งที่ 1). นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.[Siriwan Anantho. (2018). **Compulsory Policy and Communication Policy. Unit 3**. (1st ed). Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University.]
- สุภานันท์ ฤทธิมนตรี และ นิธิดา แสงสิงแก้ว. (2559). “ปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดขึ้นของทีวีชุมชนในระบบดิจิทัล (ศึกษากรณีพะเยาทีวีชุมชน)” **วารสารรังสิตบัณฑิตศึกษาในกลุ่ม ธุรกิจและสังคมศาสตร์**. 1 (1) กรกฎาคม-ธันวาคม 2558. [Supanan Ritmontri and Nithida Sangsingkeaw. (2016). “Factors that affect the emergence of digital TV community (Phayao community TV case)”. **Journal of Rangsit Graduate Studies in Business and Social Sciences**. 1,(1) July - December 2015.]

- สำนักงานกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ. (2561). **รายงานการศึกษาบริการโทรทัศน์ชุมชนและแนวทางการทดลองให้บริการโทรทัศน์ชุมชนสำหรับประเทศไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 1 . กรุงเทพมหานคร .[National Broadcasting and Telecommunication Commission. (2018). **Study Report on Community TV Service and Experimental Guidelines for Community Television Service in Thailand**. (1st ed). Bangkok.]
- อุษา บิ๊กกินส์. (2555). “การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ”. **วารสารสุทธิปริทัศน์**. 26, (80) กันยายน – ธันวาคม 2555. [Ousa Biggins. (2012). “Media and Information Literacy”. **Suthiparithat Journal**. 26,(80) September - December 2012.
- เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์ (2544). **แนวทางการดำเนินการวิทยุชุมชนเพื่อประชาสังคม. (อัดสำเนา)**. สถาบันการเรียนรู้และพัฒนาประชาสังคม.[Uajit Virojtrirath. (2001). **Handout Guidelines for conducting community radio for civil society**. (Duplicate). Thai Civicnet Foundation.]
- Barker, Philip and Manji, Karim. (1991). “Designing Electronic Books, Educational and Training “ **Technology International**. 28. November.
- Berrigan, F. (1979). **Community communications. The Role of Community Media in Development**. Paris: UNESCO.
- Dye, Thomas R. (1984). **Understanding Public Policy**. (5th ed). Englewood Cliffs. New Jersey: Prentice -Hall, Inc.
- Fuller K, Linda. (2007). “Top-Down Community Media: A Participation Observation from Singapore. “ In Fuller K, Linda (ed.), **Community Media International Perspectives**, pp. 129-138.